

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Uljaste maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikulise objekti – Uljaste oos koos Uljaste järvega – kaitsekorda ning laiendatakse kaitstavat ala: alaga liidetakse Uljaste järvede hoiuala ja seda ümbritsev rabamassiiv. Kaitseala nimetatakse Uljaste maastikukaitsealaks (edaspidi *kaitseala*) ja sellele kehtestatakse kaitse-eeskiri.

Kaitseala paikneb Ida-Viru maakonnas Sonda vallas Uljaste külas ning Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas Uljaste ja Viru-Kabala külas.

Kaitseala territoorium on olnud kaitse all alates 1959. aastast, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331 „Maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest” võeti kaitse alla maastikuelement Uljaste oos koos Uljaste järvega, ning 2005. aastast, kui Vabariigi Valitsuse 5. mai 2005. a määrusega nr 93 „Hoiualade kaitse alla võtmine Ida-Viru maakonnas” võeti kaitse alla Uljaste järvede hoiuala.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord. Kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluvat Uljaste loodusala.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikulise üksikobjekti kaitsekorda ja laiendatakse kaitstavat ala hoiuala ja seda ümbritseva rabamassiivi arvelt, kaitstava loodusobjekti tüüp muutub maastikukaitsealaks. Kaitstavat ala laiendatakse ja kaitsekorda muudetakse tulenevalt vajadusest paremini tagada raba-, vee- ja metsaelupaikade kaitse. Raba koos järve ja oosistikuga moodustab ühtse maastikukompleksi, mida on otstarbekas kaitsta ühtse kaitsealana.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Viru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Liggi Namm (tel 325 8404, e-post liggi.namm@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud 2007. aastal Eerik Leibak, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigussakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178, e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo GLIMSTEDT vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 611 8050, e-post mirjam.vili@glimstedt.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta eriilmelisi maastikuelemente: järvi, oosi ja raba, maastiku ja elustiku mitmekesisust ning kaitsealuste liikide elupaiku. Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi nimetatud *loodusdirektiivi*) nimetab I lisas: liiva-alade vähetoitelised järved (3110), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), looduslikus seisundis rabad (7110*), vanad loodumetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Tärniga (*) tähistatud elupaigatüübid on märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Liikidest kaitstakse kaitsealuseid taimeliike vesilobeeliat (*Lobelia dortmanna*) ja järvelahnarohtu (*Isoetes lacustris*), mis on II kategooria kaitsealused taimed, ning nende elupaiku.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Uljaste maastikukaitseala kaitse all olemise eeldused on ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Oosistikud on Eestile tüüpilised mandrijäätkekkelised pinnavormid, mida ohustavad kaevandamised, sageli on oosid koos jäänukjärvedega suure esteetilise ja rekreatsioonilise väärtusega, mistõttu võib maastikuelemente ohustada suur külastatavus. Uljaste oosi peetakse ajalooliseks linnamäeks, mistõttu on sel suur ajaloolis-kultuuriline ja teaduslik väärtus.

Kaitsealal kaitstakse lisaks metsa-, soo- ja veeökosüsteeme, mis on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse.

Liiva-alade vähetoitelised järved (3110) on kaitsealal esindatud elupaigatüüpidest kõige ohustatumas seisus. Vähetoiteliste järvede ökosüsteemid on jätkuva ja järjest kiireneva eutrofeerumisprotsessi tõttu Euroopast kadumas. Oligotroofsed järved kuuluvad maailmas kõige ohustatumate ja unikaalsema elustikuga seisuveekogude hulka. Enamik järvi on saastumas ning muutumas rohketoitelisteks järvedeks. Eestis kuuluvad oligotroofsed järved kõige haruldasemasse ja ohustatumasse järvetüüpi.

Rabadele tüüpilised **huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest ja on unikaalsed kogu maailmas (Ott, I., Kõiv, T. Eesti väikejärvede eripära ja muutused. 1999) ning väärivad tõhusat kaitset.

Looduslikus seisundis rabad (7110*) on Eesti üheks ürgseimaks koosluseks, kuid nende looduslik veerežiim on ohustatud ulatuslike maaparandussüsteemide mõju tõttu. Euroopas on looduslikus seisundis rabakooslused muutunud väga haruldasteks, Eestis on looduslikus seisundis säilinud rabade protsent võrreldes muu Euroopaga suur, kuid rabade pindala ja turbasammalde juurdekasv on vähenenud ka meil. Võrreldes 1935.–1955. aasta Eesti taimkatte kaardistamise andmeid Eestimaa Looduse Fondi soode inventuuri andmetega, on rabade pindala vähenenud 1,7 korda.

Metsaelupaigatüübid on ohustatud, kuna need on mõjutatud raietest ja kuivendusest. **Vanad loodusmetsad (9010*)** ja **vanad laialehised metsad (9020*)** esindavad vähese inimõjuga ja üldse ilma inimõjuta loodusalasid, kus on alati rohkesti surnud ja õõnsustega puid, lama- ja kõdupuitu, mis on elupaigaks paljudele haruldastele ja ohustatud liikidele. Vanad vähese inimõjuga metsad on intensiivse metsamajandamise tõttu kadumas. **Rohunditerikkaid kuusikuid (9050)** ohustab intensiivne metsade majandamine. **Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel ehk sürjametsad (9060)** on Euroopas haruldased, kuna on levinud kitsal alal boreaalses piirkonnas, peamiselt Soomes ja Rootsis. Eestis on okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel mandrijäätetekkelistel oosistikel tüüpiliseks metsatüübiks. **Soostuvaid ja soolehtmetsi (9080*)** ning **siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine, samas on mõlemad elupaigatüübid Eestis tüüpilised niisketel aladel levinud kooslused. Siirdesoo- ja rabametsad levivad peamiselt soo servaaladel ja moodustavad soo ümber kaitsva puhvri, samuti on elupaigaks mitmele kaitsealusele liigile.

Järv-lahnarohi (*Isoetes lacustris*) ja **vesilobeelia** (*Lobelia dortmanna*) on ohustatud taimeliigid, kuna nende kasvukohaks on Euroopas ja Eestis kõige enam ohustatud oligo- ja semidüstroofsed järvekooslused. Mõlemad liigid on arvatud looduskaitsealuse alusel II kaitsekategooriasse ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooriate järgi on ohualtis seisus. Liikide elupaikade arv on Eestis viimastel aastakümnetel järsult vähenenud. Järv-lahnarohu kasvab Eestis 15 järves. Kui 30 aastat tagasi kasvas vesilobeelia Eestis 12 järves, siis nüüd leidub liiki ainult seitsmes järves (Muda-lahnarohu, järv-lahnarohu, vesilobeelia, lamedalehise jõgitakja, ujuva jõgitakja, vahelduvaõiese vesikuuse kaitse tegevuskava eelnõu, 2012).

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Uljaste maastikukaitseala moodustatakse olemasoleva looduskaitseala maastikulise objekti põhjal. Seega ei ole tegemist uue kaitseala loomisega, vaid vana kaitsekorraga ala laiendamise ja seal optimaalse kaitsekorra kehtestamisega. Kuna alal asuv maastikukompleks on muidu tasasele Virumaa lavamaa maastikule haruldane, seal leiduvad soo- ja metsaelupaigad on kogu maailmas ohustatud ja piiratud levikuga ning alal on suur rekreatsiiviline, teaduslik ja elustiku mitmekesisuse säilimist toetav väärtus, siis on otstarbekas ala edaspidine kaitsmine ja väärtuste tervikliku kaitse tagamiseks ka laiendamine. Keskkonnaregistrisse kantud ürglooduse objektidest jääb Virumaale 14 Eesti 44 kuppelmaastiku objektist, nendest kuus paiknevad Ida-Virumaal, millest on kaitse alla võetud neli.

Uljaste maastikukompleksi muudab haruldaseks maastikuelementide mitmekesisus. Maastikukompleks on tekkinud u 12 400 aastat tagasi viimase jääaja Pandivere staadiumis, kui mandrijää taandumisel tekkis selle servamoodustisena Uljaste oosistik, millest itta jäi jääjärvetasandik. Jääjärve soostumisel on moreentasandiku nõkku tekkinud soo ja jäänukjärvena säilinud Uljaste järv. Oos, järv ja raba moodustavad omapärase maastikulise kompleksi, mis on haruldane ja pakub teaduslikku huvi ning millel on suur rekreatiivne väärtus. Uljaste järved ja oos on kultuuriajaloolise väärtusega ja on kantud „Eesti ürglooduse raamatusse”.

Uljaste oosi pikkuseks on u 9 km ning see koosneb põhiliselt kruusast ja liivast, kaitse alla on võetud vaid oosi kõige esinduslikum osa. Oos on võrdlemisi lai ja tasase laega, millel asuvad kuni 12 m sügavused sulglohud. Oosi kõrgus maapinnast on 18–22 m ning nõlvad on suhteliselt järsud. Oos mitmekesistab Viru tasast lavamaa maastikku, järve lähedal asuvat oosi on peetud

linnamäeks. Uljaste oosi kõrgeim punkt (95,2 m merepinnast) on ühtlasi Ida-Virumaa kõrgeim punkt. Oosiseljakut katab mets, mille seas leidub ka vanasid metsasid, mida peetakse Euroopa Liidus olulisteks elupaigatüüpideks. Vanad loodusmetsad on väga liigirikkad ja on elupaigaks paljudele spetsiifilistele liikidele. Kokku on kaitsealal haruldasi loodusdirektiivi elupaigatüüpe ligikaudu 397 ha, mis moodustab kaitseala pindalast 62%. Metsaelupaiku on kaitsealal 174 ha, millest 82% on A esinduslikkusega ja 15% on B esinduslikkusega (A ☒ väga hea, B ☒ hea, C ☒ keskmine, arvestatav).

Uljaste järv on umbjärv ning toitub põhiliselt sademetest ja soovetest, järve põhi on liivane, põhjaosas rohtunud, raba ääres mudane. Uljaste järv on registreeritud liiva-alade vähetoiteliste järvede elupaigatüübina (3110). Vähetoitelised järved kuuluvad maailmas kõige ohustatumate seisuveekogude hulka. Enamik järvi saastub ja muutub rohketoitelisteks järvedeks. Eestis uuritud järvedest kuulub vähetoiteliste järvede tüüpi vaid 8%. Järve ohustatuse ja harulduse tõttu on oluline tagada järve kaitse. Järves on registreeritud II kategooria kaitsealuste taimeliikide järv-lahnarohu (*Isoetes lacustris*) ja vesilobeelia (*Lobelia dortmanna*) kasvukohad. Nende liikide asurkonnad on Eestis järsult vähenenud. Liigi tegevuskava järgi on puhkajad vesilobeeliale oluline ohutegur ning Uljaste järves on selle taime kogumikud puhkekohtades hävinud (Muda-lahnarohu, järv-lahnarohu, vesilobeelia, lamedalehise jõgitakja, ujuva jõgitakja, vahelduvaõiese vesikuuse kaitse tegevuskava eelnõu, 2012). Uljaste järves asub järv-lahnarohu Eesti üks neljast tugevaimast populatsioonist.

Põhjast ja idast piirab järve oos, mis takistab loodusliku tammina järve tühjaks voolamist, kuna idapoolne tasandik on järvepinnast 5 m madalamal. Läänest ümbritseb järve raba, kus paikneb kolm soojärve (Soojärv, liivase saarega Saarjärv ja Laukajärv), mis on registreeritud kui loodusdirektiivi elupaigatüüp looduslikult huumustoitelised järved (3160).

Kaitsealaga liidetakse Uljaste soo, mis on seni kaitse all olnud vaid osaliselt. Kuna tegemist on ühtse maastikukompleksiga, millest oleneb ka kaitstavate maastikuelementide seisund, siis laiendatakse kaitseala tervele sookooslusele. Uljaste soo vastab loodusdirektiivi elupaigatüübile looduslikus seisundis rabad (7110*), mille esinduslikkus on B. Võrreldes läheduses paikneva Sāmi sooga on Uljaste soo paremini säilinud (turbasammalde kasv jätkub, älved ei ole umbes), Kunda tsemenditehase aluselise õhusaaste kaugmõju on oluliselt väiksem ja piirnevate alade maaparandussüsteemide mõju on väga väike. Raba on Uljaste järve oluliseks valgalaks, seega mõjutab oluliselt järve seisundit. Ka hoiuala koosseisu kuuluvate rabajärvede kaitse ei ole võimalik ilma raba kaitsmata, kuna need moodustavad koos tervikliku maastikukompleksi.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Uljaste maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Uljaste maastikukaitsealal kasvavad III kaitsekategooria liigid valge vesiroos (*Nymphaea alba*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), sulgjas õhik (*Neckera pennata*) ja kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*). Samuti on kaitsealal registreeritud II kaitsekategooria liigi mustlaik-apollo (*Parnassius mnemosyne*) ja III kaitsekategooria liigi laanepüü (*Tetrastes bonasia*) elupaik.

Lisaks eespool kirjas olevale on Uljaste maastikukaitseala kaitse alla võtmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on osaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealal paikneb Uljaste loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna ala peamine kaitse-eesmärk on maastikuelementide kaitse. Maastikukaitseala moodustatakse looduskaitseaduse § 28 lõike 1 alusel maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Kaitseala eesmärk on kaitsta ka väärtuslikke elupaiku ja kaitsealuseid taimeliike, mistõttu oleks võinud kaitseala tüübiks valida ka looduskaitseala, kuid Uljaste reljeefi vaheldusrikkus annab piirkonnale suure esteetilise ja teadusliku väärtuse, mistõttu on oluline tagada ala maastiku kaitse. Samuti on Uljaste populaarne puhkeala, seal asub 3,8 km pikkune õppe- ja matkarada, mis tutvustab piirkonna metsakooslusi ja loomastikku ning geoloogia- ja ajaloomälestisi. Maastiku kaitsega kaitstakse ka elupaiku ja elustikku. Hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, mitte aga eluta looduse objektide kaitseks, samuti ei võimalda kaitsekord mitme eri rangusega võõndi moodustamist. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud võimaluse korral selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavide kaldad, teed, mõõdistatud maatüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Uljaste maastikukaitseala pindala on 637,6 ha. Kaitsealast 602,3 ha asub riigimaal, 34,7 ha eramaal ja 0,6 ha on jätkuvalt riigi omandis olev maa. Võrreldes Vabariigi Valitsuse 5. mai 2005. a määrusega nr 93 kehtestatud Uljaste hoiuala (1 ha) ja ENSV MN 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331 kehtestatud Uljaste maastikuelemendi määratud piiridega (255,3 ha) lisandub uut kaitsealust maad kokku 384,4 ha, millest sihtkaitsevõõndisse on arvatud 383 ha. Juurdeliidetavast maast on 369,9 ha riigimaa (sellest 369,6 ha on arvatud sihtkaitsevõõndisse), 14,2 ha eramaa (sellest 13,1 ha on arvatud sihtkaitsevõõndisse) ning 0,3 ha jätkuvalt riigi omanduses olev maa (arvatud kõik sihtkaitsevõõndisse). Uljaste maastikuelemendi seniste piiride koosseisust arvatakse välja 3,1 ha varem piiranguvõõndis asunud kaitsealust maad, millest 2,8 ha on eramaa ja 0,3 ha riigimaa.

Kaitsealast arvatakse välja Rägavere valla Uljaste küla Liivakünka maaüksusel (70201:001:0230) paiknevad hooned ja õuemaad, kuna ala ei paikne oosil ja sel ei ole looduskaitsealist väärtust. Kaitseala kaguosas kulges välispiir ebaloogiliselt, piiri selgemaks eristamiseks on kaitseala kaguosa piiritletud teega, seetõttu jäävad kaitsealast välja eraomanduses olevad alad, millel ei ole suurt looduskaitsealist väärtust.

Kaitseala välispiiri määramisel on lähtutud sellest, et kaitstavad väärtused – oos, järv ja raba – oleksid tervenisti hõlmatud ning raba ökosüsteemi kaitsmiseks on kaasatud ka raba servaalasid. Servaalade kaasamiseks kulgeb kaitseala põhjaosas piir mööda selgepiirilist kõlvikupiiri ja katastriüksusepiiri. Seetõttu on kaitseala sihtkaitsevõõndisse arvatud ka 13,1 ha eramaad. Idas kulgeb piir mööda teid ja metsasihti, lõunas mööda katastripiire ning teed. Sooääre katastriüksust (70201:001:0161) läbib kaitseala piir mõttelise sirgena kulgedes Keskküla (70201:001:0104) katastriüksuse loodenurgast Järve katastriüksuse (70201:001:0287) põhjapiirini punktis koordinaatidega X=657 537,032 m ja Y=6 582 961,441 m. Lääneosas

kulgeb piir valdavalt mööda katastriüksuste piire. Vahemetsa maaüksuse (75101:001:0080) kirdenurgast läheb piir mõttelise sirgena läbi Sonda metskond 23 maaüksuse (75101:001:0035) metsasihini (puunkt koordinaatidega X=654 742,375 m ja Y=6 583 738,822 m) ning keerab sealt loodesse, kuni ristub kinnistupiiriga (punkt koordinaatidega X=654 461,211 m ja Y=6 584 055,473 m).

Uljaste maastikukaitseala on tsoneeritud kaheks sihtkaitsevööndiks (Uljaste raba ja Uljaste oosi sihtkaitsevöönd) ja üheks piiranguvööndiks (Uljaste piiranguvöönd). Sihtkaitsevöönditesse jääb 609 ha, millest 596,7 ha on riigimaa, 13,1 ha eramaa ning 0,2 ha jätkuvalt riigi omanduses olev maa. Piiranguvööndisse jääb 28,6 ha, millest 6,6 ha on riigimaa, 21,6 ha eramaa ning 0,4 ha jätkuvalt riigi omanduses olev maa.

Kaitseala lääneosa on tsoneeritud **Uljaste raba sihtkaitsevööndiks**. Vöönd hõlmab Uljaste sood, mis on inventeeritud looduslikus seisundis raba (7110*) elupaigatüübina. Lisaks rabale hõlmab vöönd piiratud ulatuses ka rabaservakooslusi (raba- ja siirdesoomännikud, servamäre). Servakooslused toimivad puhveralana ning nende kaitse aitab tagada märgala looduslikku veerežiimi. Servakooslustes on inventeeritud siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), soostunud ja soolehtmetsade (9080*) ning väiksel määral ka vanade laialehiste metsade (9010*) ja rohunditerikaste kuusikute (9050) elupaigatüüp. Vöönd hõlmab ka soojärvede kaitseks moodustatud Uljaste järvede hoiuala, mille kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi elupaigatüübi huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160) kaitse. Sookoosluste looduslike protsesside arengu tagamiseks ja inim mõjust tulenevate ohtude vähendamiseks on Uljaste soo tsoneeritud looduslikku sihtkaitsevööndisse. Vanade loodusmetsade loodusliku arengu tagamiseks on vööndisse tsoneeritud ka kaitseala kirdeosas paiknev Uljaste oosi osa, millel kasvavad vanad loodusmetsad. Metsaelupaikadest on seal inventeeritud vanad loodusmetsad (9010*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050).

Enamik vööndist asub riigimaal, vaid loodeosas paikneb väike osa rabast ja selle servaalast eramaal. Eraomandisse jääva ala piir, mis on ühtlasi ka kaitseala välispiiriks, kulgeb mööda raba ja põllumaa kõlvikupiiri, mis on looduses selgesti tuvastatav. Kirdeosas on vöönd piiritletud Sonda riigimaantee ja metsasihtidega, tee ja metsasihid on vööndist välja tsoneeritud. Lääneosas kulgeb piir valdavalt mööda metsasihte, mis on vööndist välja tsoneeritud, osaliselt puuduvad loogilised elemendid, mida mööda vööndit piiritleda, ning piir on tõmmatud sirgjooneliselt ühest metsasihist teiseni. Vööndi kagupiiriks on Uljaste järve kaldajoon, lõuna- ja idapiir kulgeb mööda metsasihte ja kraave, mis on vööndist välja tsoneeritud, ning katastripiire.

Kaitseala kesk- ja idaosa on tsoneeritud **Uljaste oosi sihtkaitsevööndiks**. Vöönd hõlmab Uljaste oosi esinduslikuma osa põhjaosa, oosil ja selle nõlvadel kasvavat väärtuslikku metsa ning Uljaste järve ja selle puhverala. Vöönd koosneb kahest lahustükist, kuna sihtkaitsevööndist on välja tsoneeritud Uljaste tee ja parkla. Ala on tsoneeritud hooldatavaks sihtkaitsevööndiks, kuna on populaarne turismipiirkond ja kohati mõjutatud ka metsamajanduslikust tegevusest. Vööndipiir kulgeb idas mööda metsasihti, mis on kaitsealast välja tsoneeritud, metsasihi lõppedes on kraavi ja metsasihi ristumiskohast (punkt koordinaatidega X=658 058,487 m ja Y=6 584 049,009 m) tõmmatud piir sirgjooneliselt kuni matkarajani (punkt koordinaatidega X=658 259,608 ja Y=6 583 700,560), edasi kulgeb piir mööda matkarada, mis on vööndist välja tsoneeritud. Lõunas kulgeb piir mööda katastriüksuste piire, kuni ristub Jäve maaüksuse (70201:001:0287) kirdenurgas järvega. Edasi kulgeb piir mööda Uljaste järve veepiiri. Tee ja Uljaste järve vahele jääv Järve maaüksus (70201:001:0288) on sihtkaitsevööndist välja tsoneeritud, sest kinnistul asub vana suitsusaun. Idaosas jätkub piir mööda Uljaste järve

idakallast, järve põhjatippu jõudes kulgeb piir edasi mööda metsasihte, mis on loodusliku ja hooldatava sihtkaitsevööndi piiriks, siht on tsoneeritud hooldatavasse sihtkaitsevööndisse. Sihi lõppedes on piir tõmmatud sirgjooneliselt kuni vööndi põhjaosas paikneva metsasihini, ka seal on siht tsoneeritud hooldatavasse sihtkaitsevööndisse. Teisele poole maanteed jääva lahustüki piirid kulgevad mööda katastripiire ja tee ääri, kattudes osaliselt välispiiriga. Maantee jääb piiranguvööndisse.

Kaitseala lõunaosas paiknev **Uljaste piiranguvöönd** koosneb kahest lahustükist. Piiranguvöönd hõlmab kaitsealal paiknevaid vähemväärtuslikke metsasid, rohumaad ja oosi esindusliku osa lõunaosa. Vööndisse on tsoneeritud ka oosinõlval ja -jalamil paiknevad õuealad, Uljaste tee ja selle juures asuv parkla. Ala on piiritletud piiranguvööndisse, kuna on suure külastuskoormusega ja tugevalt mõjutatud inimtegevusest. Vööndi eesmärk on säilitada ala maastikuilme. Vööndipiir ühtib kaitseala välispiiri ja Uljaste oosi sihtkaitsevööndi piiriga ning kulgeb enamasti mööda katastripiire ja teid.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvate loodusväärtuste kaitse vajadusega ning lähtunud Eerik Leibaku 2007. aastal koostatud eksperdiarvamusest Uljaste maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu, tsoneeringu ja kaitsekorra kohta. Samuti on arvestatud Keskkonnaameti tellimisel koostatud muda-lahnarohu, järv-lahnarohu, vesilobeelia, lamedalehise jõgitakja, ujuva jõgitakja ja vahelduvaõiese vesikuuse tegevuskava eelnõus esitatud soovitusi.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatud piirangud on sätestatud sellises ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ja maastikuilme säilitamise ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kaheks sihtkaitsevööndiks (Uljaste raba ja Uljaste oosi sihtkaitsevöönd) ja üheks piiranguvööndiks (Uljaste piiranguvöönd).

Käesoleva määrusega tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 5. mai 2005. a määruse nr 93 „Hoiualade kaitse alla võtmine Ida-Viru maakonnas” § 1 lõike 1 punkt 13, millega võeti kaitse alla Uljaste järvede hoiuala, sest Uljaste järvede hoiuala arvatakse Uljaste maastikukaitseala koosseisu.

Käesolev kaitse-eeskiri ei reguleeri poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, kuna poollooduslikke kooslusi ei ole kaitsealal registreeritud.

Pilliroo ja adru varumist ei ole kaitse-eeskirjaga reguleeritud, kuna kaitsealal ei leidu pilliroogu ega adru.

Kuna kaitsealal ei ole registreeritud kaitstavaid linnuliike, mille isendeid võiks inimeste liikumine häirida, ei ole piiratud inimeste viibimist kaitseala territooriumil.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Lubatud on viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala kogu

kaitsealal. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Jahipidamine on lubatud jahimaal. Ida-Viru maakonnaplaneeringus aastani 2030+ seatakse tingimused puhkealade määramiseks valla üldplaneeringus. Sonda valla üldplaneeringus on osa maastikukaitsealast määratud puhke- ja virgestusalaks, mis vastavalt jahiseaduse § 3 lõike 2 punktile 1 ei ole jahimaa.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, ning õuemaal. Telkimist ja lõkke tegemist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-d 35 ja 36. Piirangud telkimisele ja lõkke tegemisele aitavad vältida väärtuslike metsa- ja sooelupaikade tahtmatut kahjustamist. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele ja kaitsealustele liikidele (tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad, puude raiumine lõkke tegemiseks jne) ning põlengu oht.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga ka radadel. Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi RMK) võib vastavalt ehitusseadustiku §-le 93 sulgeda metsatee riigimaal. Lähtuvalt loodusväärtuse kaitsest võib Keskkonnaamet teha RMK-le ettepaneku tee sulgemiseks. Sellised teed määratakse täpsemalt ära kaitsekorralduskavaga. Uljaste oosi sihtkaitsevööndi metsateede äärde on maavaldaja Riigimetsa Majandamise Keskus paigaldanud mootorsõidukiga liiklemise keelumärgid.

Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas Uljaste piiranguvööndis ja Uljaste oosi sihtkaitsevööndis liinirajatiste hooldamisel ning Uljaste piiranguvööndis metsa- ja põllumajandustöödel.

Kaitsealal asuvad tallamisõrnad looduslikud kooslused ning sõitmine väljaspool teid ja sihtkaitsevööndi metsaradadel kahjustab oluliselt elupaikade looduslikku seisundit ja suurendab häiringuid. Samuti on reljeefsetel aladel suurem oht erosiooni tekkeks, sõidukite ja maastikusõidukitega oosil sõitmine põhjustab suuremat kahju kui tasasel maastikul sõitmine. Madalamatel aladel on rabad ja soostuvad alad, mille taimestik taastub pärast kahjustada saamist aeglaselt. Liinirajatiste hooldustööd on nimetatud vööndites lubatud, sest lisaks osaliselt piiranguvööndisse jäävale elektriliinile ja selle kaitsevööndile jääb elektriliini kaitsevöönd osaliselt ka Uljaste oosi sihtkaitsevööndisse. Kavandatavad liikumispiirangute leevendused on kooskõlas looduskaitseadusega ja nende tõttu ei seata ohtu maastikukaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Järvedel on lubatud sõita sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teaduslikel välitöödel. Sisepõlemismootoriga ujuvvahend tekitab suuremat lainetust kui sisepõlemismootoriga ujuvvahend ning kahjustab järvekaldaid. Järvekaldad on kohati soised ja seal leidub õõtsikut, samuti on kaldavööndis kaitsealuste taimeliikide kasvukohad, seetõttu kahjustaks sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine järveelustikku (põhjaloostikku), kaitsealuseid taimeliike ja kaldaid.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevus, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud

vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatis kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatis, ning jahiulukeid lisaõota.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud ja kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik maastikuilme säilitamiseks, kaitsealuste liikide elupaikade ning väärtuslike metsa-, soo- ja veeökosüsteemide kaitse tagamiseks. Sihtkaitsevööndisse on tsoneeritud väärtuslik vana mets, milles on inventeeritud vanade loodusmetsade (9010*), vanade laialehiste metsade (9020*), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), rohunditerikaste kuusikute (9050) ning sürjametsade (9060) elupaigatüüp. Vööndisse on tsoneeritud ka liiva-alade vähetoiteliste järvede (3110) elupaigatüüpi kuuluv Uljaste järv, kus kasvavad II kategooria kaitsealused taimeliigid vesilobeelia (*Lobelia dortmanna*) ja järvelahnarohi (*Isoetes lacustris*). Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Uljaste raba sihtkaitsevöönd ja Uljaste oosi sihtkaitsevöönd. Uljaste raba sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsa- ja rabaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina, mida tagab vaid loodusliku sihtkaitsevööndi kaitsekord, ning loodusdirektiivi elupaigatüüpide kaitse. Uljaste oosi sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade ning loodusdirektiivi elupaigatüüpide kaitse. Alal leidub mitu väärtuslikku metsaelupaigatüüpi, mille säilimiseks tuleb vältida metsade majandamist, puuliikide osakaalu muutmist ning surnud puidu väljavedu. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab neid tegevusi keelustada.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud, ning kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud kohas rohkem kui 50 osalejaga ning ette valmistamata kohas rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud ainult

kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ja tähistatud kohaks on kaitsealal RMK matka- ja õpperada. See tähendab, et matkarajal on ilma kaitseala valitseja nõusolekuta lubatud korraldada kuni 50 osalejaga rahvaüritust. Suurema ürituse puhul on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Rahvarohked üritused vajavad kaitseala valitseja nõusolekut, et oleks võimalik seada tingimusi kaitseala kaitseväärtuste (tallamisõrnade koosluste, kaitsealuste liikide jms) säilitamiseks. Sihtkaitsevööndis on ettevalmistamata kohas osalejate piiranguks seatud 30 inimest, sest sihtkaitsevööndis asuvad väga tallamisõrnad sooja metsakooslused.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, see võimaldab liigikaitselisi tegevusi, et aidata kaasa elupaikade soodsa seisundi säilimisele. Kaitsekorralduslikke töid tehakse kaitsealal kaitsekorralduskava, liigi kaitse tegevuskava või eksperdiarvamuse alusel.

Uljaste oosi sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kaitse-eesmärgile vastav koosluste kujundamine. Vajalikud tööd planeeritakse kaitsekorralduskavaga. Tööd planeeritakse sihtkaitsevööndi sellises metsas, mis ei vasta loodusdirektiivi elupaigatüübile ja mida saab hooldusvõtetega looduslikumaks muuta. Uljaste oosi sihtkaitsevööndi üheks kaitse-eesmärgiks on maastikuilme säilitamine. Kuna Uljaste oosi ala on pikalt kasutatud puhkealana ja sellel on suur esteetiline väärtus, siis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud vaadete avamine Uljaste järvele.

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Muude rajatiste püstitamine on keelatud. Ehituspiirang väldib ala muutumist intensiivselt arendatavaks puhkealaks ja tagab kaitstavate väärtuste (maastikuilme, pinnavormid, metsakooslused) säilimise. Ala väiksuse ja olemasoleva teedevõrgu ning valdavalt riigi omandi tõttu ei ole vajadust sätestada ka tee ja tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Tootmisotstarbeta rajatiste püstitamise all kaitseala tarbeks mõeldakse külustuskorralduslike rajatiste, näiteks infotahvliite paigaldamist, mis suurendab inimeste loodusteadlikkust, samuti on vajalik tähistada vööndite ja välispiirid. Tulevikus võib osutada vajalikuks rajada laudtee matkarajalt Mädajärveni. Lisaks tähistele vajab pidevat hooldust kaitseala matkarada koos parkla, lõkkekoha ja välikäimlaga. Uljaste õppe- ja matkaraja parkla juures paikneb vana elamukompleks, millest on säilinud kahe kõrvalhoone vundamendid. Kompleks paikneb riigimaal. Kaitsekorralduslikke töid tehakse kaitsealal kaitsekorralduskava alusel.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine. Piirangud tulenevad looduskaitseseaduse § 30 lõike 2 punktides 1 ja 2 ning säästva arengu seaduse § 6 lõikest 2. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevusi, mis

ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Majanduslikeks huvideks on piirkonnas kindlasti metsaraie ja kaevandamine. Metsaraie hävitaks metsaelupaigad. Kaevandamine muudaks väga oluliselt ala maastikuilmet, mis on otseses vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega, samuti on kaevandamisel väga oluline mõju Uljaste järve veerežiimile.

Kaitseala kaitseväärtuste (looduslike koosluste, Uljaste järve) säilimise seisukohalt tuleb vältida kraavide hoiutoid, seetõttu on sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd keelatud. Kaitsealal ei asu maaparandussüsteemide eesvoolusid. Maaparandussüsteemide hooldamata jätmisel taastub aja jooksul looduslik veerežiim.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Uljaste piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on kaitsta Uljaste oosi kõige esinduslikuma osa lõunaosa ning olla puhervööndiks väärtuslike elupaikade ja majandusmetsade vahel, vähendada väljastpoolt tulenevaid häiringuid ja säilitada alal metsakooslused. Alal on valdavalt vähemväärtuslikud metsad ja rohumaad, väärtuslikest metsadest on vööndis inventeeritud vanad laialehised metsad (9020*), mis on madala esinduslikkusega ja suure külastuskoormuse tõttu tugevalt inimtegevusest mõjutatud.

2.5.5.2 Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades looduskaitseadusest ja kaitse-eeskirjast tulenevaid kitsendusi. Lubatud on kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. See on vajalik, et valitseja saaks seada tingimusi kaitseväärtuste säilimise tagamiseks. Liigne küllastajate arvukus põhjustab suurt tallamist oosipealsel ja taimkatte hävimist. Samuti on alal probleemiks sõidukitega sõitmine väljaspool selleks ettenähtud teid ja prahistamine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitiste püstitamine olemasoleval õuemaal, tee ja tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Kuna kaitseala piiranguvööndis on valdavalt liigestatud reljeefiga metsamaa, on väärtuste kaitseks sätestatud ehituspiirangud. Ehitamisel on oluline negatiivne mõju looduslikele kooslustele ja liikidele (elupaikade hävitamine, kahjustamine, killustamine). Samuti kahjustab ehitamine maastikuilmet. Seetõttu on keelatud ehitiste püstitamine väljapoole olemasolevat õuemaad. Erandina on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul väljaspool õuemaad tee, tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Kaitseala tarbeks on võimalik püstitada külastuskorralduslikke rajatise (infotahvlid, laudteed vm) või tähiseid. Samuti tuleb vajaduse korral lubada väljapoole olemasolevat õuemaad tee, tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks, kui tee ja tehnovõrgurajatis on vajalik kaitsealal paikneva kinnistu teenindamiseks ja on optimaalseim lahendus või osutub vajalikuks piirete vms rajatise püstitamine.

Piiranguvööndis on lubatud metsa majandamine. Looduskaitseadus keelab piiranguvööndis uuendusraie, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Uljaste piiranguvööndis on kaitseala

valitseja nõusolekul lubatud lageraie hall-lepikutes langi pindalaga kuni 1 ha ja lageraie kuusikutes ning turberaie. Lageraiele kuusikutes ei ole langi pindala piirangut sätestatud, kuna 2002. aasta takseerkirjelduse kohaselt jääb piiranguvööndisse ainult kaks kuuseenamusega (60%) eraldist (pindalaga 0,5 ja 0,2 ha), mistõttu ei ole langi suuruse piirangut otstarbekas seada. Samuti ei ole seatud piiranguid turberaielangi suurusele, sest arvestades metsamaa paiknemisega, on kõige suurem võimalik eraldise pindala 1,7 ha. Sellisel pindalal turberaie tegemine ei kahjusta piiranguvööndi loodusväärtusi. Looduskaitseaduse § 31 lõike 4 kohaselt võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Piirangud langi pindala suurusele takistavad intensiivset metsade majandamist ning hoiavad kooslustes tekkinud häiringute taseme madalamal. Väikeste lankidena tehtud raie on sarnasem looduslikele häiringutele ja metsakooslus kui tervik taastub kiiremini. Kaitsealal on oluline säilitada metsakoosluste liigiline ja vanuseline mitmekesisus ja mosaiiksus. Lageraiest põhjustatud häiring on suurem kui turberaiest põhjustatud häiring, seega on lageraie korral lubatud langi pindala väiksem.

Raie tegemisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liikide ja vanuse mitmekesisus. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puugruppide säilitamiseks. Säilitada tuleb väärtuslikke laialehiseid puuliike. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud on elupaigaks lindudele, samblikele ja sammaldele, sageli leiab neilt kaitsealuseid liike. Samuti on vajalik jälgida, et pärast raiet oleks tagatud liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraiate käigus tuleb jälgida eri puuliikide järelkasvu olemasolu. Hooldusraiate tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida. Kasvama jäetakse ja kasvutingimusi parandatakse okaspuudel ning väärtuslikel laialehistel puuliikidel. Oluline on, et pärast uuendusraiet taastuks kasvukohale omane ja ümbritsevate elupaikadega sarnane puistu.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud õue- ja põllumaal ning puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Need piirangud tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 31 lõigetest 2 ja 3 ning on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele. Piirangud on vajalikud elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamiseks. Veerežiimi muutmine on üldiselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis kutsub esile ebasoovitavaid muutusi kooslustes ja kaitsealuste liikide elupaigas. Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine on keelatud, sest see muudaks piirkonna veerežiimi ja mõjutaks veekogude looduslikku elustikku. Maavara kaevandamise piirang on vajalik maastikuilme ja koosluste säilitamiseks. Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, piirang on vajalik metsade elustiku mitmekesisuse säilitamiseks. Keelatud on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud õue- ja põllumaal, et mitte vähendada elustiku mitmekesisust ega kahjustada ökosüsteemi. Puidu kokku- ja väljaveo keelamine külmumata pinnaselt hoiab ära pinnase võimaliku kahjustamise, kuna valdavalt on tegemist märja ja pehme pinnasega. Kuna igal talvel ei külmu pinnas piisavalt ära, siis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.

3. Menetluse kirjeldus

Uljaste maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 5.–19. märtsini 2015. a

Keskkonnaameti Viru regiooni Rakvere kontoris ning Rägavere ja Sonda Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 26. veebruaril 2015. a üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ning kohalikus ajalehes Virumaa Teataja. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 25. veebruaril 2015. a. Kohalikus väljaandes Põhjarannik ilmus avaliku väljapaneku info 24. aprillil 2015, milles anti täiendavalt kaks nädalat aega ettepanekute esitamiseks. Kodanikke, kelle tähitud kirjad AS Eesti Post (Omniva) Keskkonnaametile tagastas, teavitati lisakuulutusega üleriigilises väljaandes Eesti Päevaleht 27. aprillil 2015. a. ning anti täiendavalt kaks nädalat aega ettepanekute esitamiseks.

Vastavalt looduskaitseeaduse § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti kaitsealal paiknevate kinnisasjade omanikele teade tähtkirjaga. Elektroonselt saadeti teade Rägavere ja Sonda Vallavalitsustele, Keskkonnainspektsiooni Lääne-Virumaa ja Ida-Virumaa büroodele, Ida-Viru ja Lääne-Viru Maavalitsustele, Maanteeametile ning Riigimetsa Majandamise Keskusele.

Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 1. aprillil 2015. a Keskkonnaameti Rakvere kontori saalis, kus osales 11 inimest, kes kõik olid Keskkonnaameti töötajad. Avaliku väljapaneku jooksul tehti järgmised ettepanekud:

Nr	Maaüksus/ Huvigrupp	Ettepaneku sisu	Tulemus
1.	Maanteeamet	Ettepanek kaitsealal lubatud tegevuste loetellu lisada järgmine punkt: Riigimaanteede korrashoiu, hoolduse ja liiklusohutuse tõstmisega seotud tegevused on lubatud vastavalt Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud riigimaanteede teehoiukavale.	Mittearvestatud. Selgitatud, et kaitse-eeskirjaga on olemasolevate rajatiste hooldustööd lubatud. Kooskõlastades nimetatud tegevusi, arvestab Keskkonnaamet kõigi kehtivate õigusaktidega, sh riigimaanteede teehoiukavaga.
2.	70201:001:0286	Ettepanek muuta ptk 4 § 14 lõike 1 punkti 2 rahvaürituste korraldamise piirarv 50-lt 100–150-le.	Mittearvestatud. Ptk 4 § 14 lõike 1 punkt 2 ütleb, et piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas ning rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamisel kaitseala valitseja nõusoleku küsimine on oluline, et Keskkonnaamet saaks teavet kaitseala külastuskoormuse kohta

			ning seada tingimusi kaitseväärtuste säilimise tagamiseks. Liigne külastajate arvukus põhjustab liigset tallamist oosipealsel ning taimkatte hävimist. Samuti on alal probleemiks sõidukitega sõitmine väljaspool teid ja prahistamine. Seetõttu ei suurendata ülalnimetatud punktis rahvaüritusel osalejate arvu.
3.	ELKS Sonda osakond	Kaasata ELKS Sonda osakonna liikmed kaitsekorralduskava (KKK) koostamise protsessi, et lisada kavasse kohaliku kogukonna visiooni.	Ettepanek käib kaitsekorralduskava kohta. KeA arvestab ettepanekut ja kaasab ELKS Sonda osakonna Uljaste maastikukaitseala kaitsekorralduskava koostamisse.
4.	ELKS Sonda osakond	Määrata KKK koostamise käigus riigi kõrvalmaantee nr 13185 (Uljaste tee 1,2–2 km) ja matkaradade äärse puistu hooldustööd kuni 50 m ulatuses tee servast. Eemaldada tuleks tuuleheite ja -muru tõttu rippuvad puud, mis risustavad vaadet ja võivad olla radadel liikujatele ohtlikud.	Ettepanek käib kaitsekorralduskava kohta. Kaitse-eeskirja ptk 3 § 11 punkti 3 kohaselt on sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja (KeA) nõusolekul lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Seega on lubatud matkaraja hooldamise eesmärgil mahalangenud ja ohtlikke puid eemaldada. Selgitatud üldpõhimõtteid, millest KeA lähtub matkaraja hooldamise kooskõlastamisel (metsaelupaigatüübid, ohutus).
5.	ELKS Sonda osakond	Keelata Uljaste ja Mädajärve ääres jahipidamine, kui Ida-Viru maakonnaplaneering ei määratle seda piirkonda puhkealana.	Mittearvestatud. Looduskaitsealal saab kaitse-eeskirjaga keelata jahipidamist juhul, kui jahipidamine kahjustab ulukipopulatsioone või teisi loodusväärtusi. Uljaste maastikukaitsealal ei leidu selliseid kaitsealuseid liike, keda jahipidamine ohustaks.
6.	ELKS Sonda osakond	Rajada juurdepääsutee Mädajärvele, et vältida pinnase kahjustamist järve äärde sõitmisel. Praegu võetakse kasutusele erinevaid juurdepääsukohti, mis muutuvad peagi läbimatuteks.	Mittearvestatud. Kaitse-eeskirjaga ei määrata teede rajamist. Sihtkaitsevööndeid läbib matkarada, kuhu on paigaldatud mootorsõidukiga sõitmist keelav liiklusmärk ja piktogramm.

			Sõidukiga sõitmise keeld sihtkaitsevööndite radadel on vajalik, sest tegemist on alaga, kus asuvad tallamisõrnad looduslikud kooslused, mida sõidukiga sõitmine oluliselt kahjustab. Samuti kahjustavad sõidukid reljeefset maastikku. Seega ei ole võimalik lubada sihtkaitsevööndite metsateedel sõidukiga sõitmist.
--	--	--	--

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunkti 460 kohaselt hõlmab osa kaitsealast (253,3 ha) Uljaste loodusala (EE0070125), kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju loodusala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Uljaste loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsembri 2014. a rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all, ELT L 18, 23.01.2015, lk 485–695).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Uljaste loodusala piire ja kaitse-eesmärke. Loodusala piirid viiakse vastavusse maastikukaitseala piiridega. Selle tulemusena suureneb Uljaste loodusala pindala 382 ha võrra. Loodusalasse arvatakse Uljaste soo. Loodusala koosseisust arvatakse välja 3 ha õuemaad ja kaitseala piiril kitsa ribana paiknev looduskaitsealane väärtusetu metsa- ja võsaala.

Tehakse ettepanek lisada Uljaste loodusala kaitse-eesmärkidesse nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübid looduslikus seisundis rabad (7110*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja

moreenikuhatistel (9060) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

Uljaste loodusala piiride muutmisel jäävad Natura 2000 võrgustiku alade hulgast välja järgmised katastriüksused: Mäeotsa (70201:001:0233), Keskküla (75101:001:0025), Tamme (75101:001:0022) ja Kivihoone (75101:001:0110).

Loodusala osakaal suureneb järgmistel katastriüksustel: Männiste (70201:001:0015), Kivimäe (70201:001:0014), Uuetalu (70201:001:1400), Samma (70201:001:0043), Keskküla (70201:001:0104) ja Järve (70201:001:0287).

Loodusala osakaal väheneb järgmistel katastriüksustel: Järve (7501:001:0005), Järve (70201:001:0286), Aljaste (70201:001:0277), Haljase (70201:001:0276), Tammemäe (702:001:0329), Valtrimäe (70201:001:0590), Kivimäe (70201:001:0335), Keskküla (70201:001:0103), Sooääre (70201:001:0161) ja Liivakünka (702:001:0230).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine metsaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse 383 ha sihtkaitsevööndisse ja 1,4 ha piiranguvööndisse.

Piirimuudatustega arvatakse kaitse alt välja 3,1 ha varem piiranguvööndisse kuulunud maast. Varem piiranguvööndisse kuulunud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 226,2 ha ja piiranguvööndisse 27,1 ha. Määruse jõustumisel väheneb esialgse arvestuse järgi Rägavere valla maamaksutulu ligikaudu 29 eurot aastas ja Sonda valla maamaksutulu ligikaudu 1419 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Kinnisasja sihtotstarbeline kasutamine on oluliselt piiratud, kui piirangud on olulised enamal kui 50% kinnisasja pindalast (VV 08.07.2004 määrus nr 242). Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitteolnud eramaast on 13,1 ha arvatud sihtkaitsevööndisse ning tsoneeringumuudatustega on sihtkaitsevööndisse arvatud 0,1 ha varem piiranguvööndis olnud eramaast. Seega on täiendavalt arvatud sihtkaitsevööndisse kokku 13,2 ha eramaad. Need on rabaäärsed alad, millest suuremal osal kasvab madala boniteediga (boniteet 5–6) raba kasvukohatüübi männik. Sihtkaitsevööndi laienduse ala jaguneb viie kinnistu vahel. Suurem osa nendest kinnistutest asub väljaspool kaitseala: nelja katastriüksuse korral jääb kaitsealale alla 10%, ühest katastriüksusest asub kaitsealal 35% (7,2 ha). Seega ei piira kaitsekord oluliselt kinnisasja kasutamist, mistõttu täiendavalt sihtkaitsevööndisse arvatud eramaad ei kuulu riigile omandamisele.

Riigi kulud seoses Natura 2000 metsatoetusega suurenevad, sest moodustatakse sihtkaitsevöönd, kuhu arvatakse 7,1 ha erametsamaad, mis ei olnud varem kaitse- ega loodusala koosseisus. Eelnõukohase tsoneeringu alusel jääb kaitseala piiranguvööndisse 7,5 ha toetuskõlblikku metsaala varasema 8,2 ha asemel. Toetuse määr Natura 2000 piiranguvööndis asuva ühe hektari metsaala kohta on 60 ja sihtkaitsevööndis 110 eurot aastas. Kulud Natura 2000 metsatoetusele suurenevad u 740 euro võrra aastas.

Seoses kaitseala laiendamisega ja tsoneeringu muudatusega lisandub sihtkaitsevööndisse 231 ha riigimetsamaad. Uljaste maastikukaitsealal varem kaitse all mitte olnud metsamaa kõlvikud on suures osas siirdesoo- ja raba kasvukohatüübi alad, kus metsa majandamist ei toimu. Sihtkaitsevööndisse arvatakse 128 ha varem piiranguvööndisse kuulunud riigimetsamaad ja 103 ha varem kaitse all mitte olnud maad. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 156 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varasemalt kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades, ulatub hinnanguline iga-aastane saamata jäänud puidutulu täiendavate piirangute seadmisel ligikaudu 2000 euron.

Kaitsealal puuduvad poollooduslikud kooslused, mistõttu kulused loodushoiutoetustele ei teki.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-

õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister